

4.4.2. Versenyhelyzet (játéksituáció)

A taktikai feladatokat versenyhelyzetekben oldjuk meg. *A versenyhelyzet vagy játéksituáció a küzdelem aktuálisan meglevő vagy megteremmelhető állapot a cselekvési lehetőségekkel.* Például a teniszről felismerhet egy röptézési lehetőséget, vagy amennyiben a röptézés erős oldala, ezt a versenyhelyzetet megteremtheti.

Célszerű olyan versenyhelyzeteket kialakítani, amelyekben felkészültebbek vagyunk ellenfelünkénél. Például egy beharcban kiválóan képzett ökölvívó több és hatékonyabb megoldási programmal rendelkezik, ebben a situációban könnyebben választ a lehetőségekből, így nagyobb a siker valószínűsége is. Ezért van előnyösebb helyzetben az a versenyző vagy csapat, amelyik képes elképzelését, taktikáját ellenfelére kényszeríteni. A taktikai jellegű sportágakban a versenyhelyzetek választási, döntési lehetőségeket tartalmaznak. Ezeknek a helyzeteknek a megoldása taktikai cselekvéseket igényel.

4.4.3. Taktikai cselekvés

A sportolók taktikai tevékenysége és a pszichikus funkciók kapcsolatára már utaltunk. Ezt az összefüggést erősíti meg G. P. Bogdanov véleménye is: „A taktika a cselekvéssel melet, vagyis a praxiológia körébe tartozik, ugyanakkor a taktika a sportelmélet egy fejezete.”

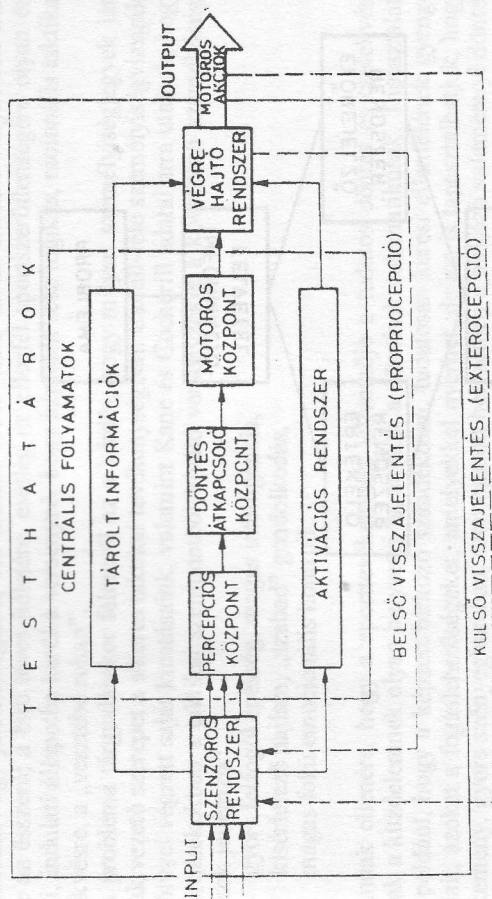
Anélkül, hogy pszichológiai fejtegetésekbe kezdenénk, hangsúlyozzuk, hogy a versenyzők taktikai tevékenységének megértése és fejlesztése az emberi cselekvés és viselkedés törvényszerűségeinek ismeretét igényli. Csupán arra az ismert pszichológiai tényre kívánunk utalni, hogy a magasabb rendű élőlények, így az ember viselkedésében is megkülönböztethetünk reflex jellegű és kognitív jellegű viselkedésformákat. A reflex jellegű cselekvésformák szorosabb időkorlátok és alacsonyabb szintű központi idegrendszeri vezérlés mellett valósulnak meg, míg a kognitív jellegű magatartásformák esetében a rendszer számára több idő áll rendelkezésre az inger és reakció szelekcijára, a döntés meghozatalára. Természetesen az emberi magatartásban a didaktikailag szétválasztott két magatartásforma összefügg és átfedi egymást. Az a tény, hogy az emberi magatartásban a reflex jellegű válaszreakciók igen sok formája lehető fel, a taktikai tevékenységet irányító szakemberek figyelmét arra hívja fel, hogy nem szabad minden egyes taktikai megoldás mögött a tudatos pszichikus folyamatok dominanciáját keresni. Erre utal Yogi Berrának, a New York Yankees baseball-csapat kiváló játékosának a véleménye is. Yogi arra a kérdésre, hogy mire gondol, amikor rajta van az ütés sora, így válaszolt: „Képtelen vagyok gondolkodni és ütni egyszerre.”

A taktikai feladatok megoldása versenyhelyzetekben, a taktikai cselekvéseken keresztül történik. *Taktikai cselekvésen olyan mozgásos cselekvéseket értünk, amelyek végrehajtásakor a versenyző alternatívákkal áll szemben, és a sikeres megoldást a helyes döntés teszi lehetővé* – természetesen feltételezve a szükséges kondicionális és technikai feltételeket. Sok esetben tapasztalhatjuk, hogy a jó elképzelés, a helyes döntés a hiányos kondicionális és technikai feltételek miatt nem eredményezhet sikeres megoldást. Ezért a pszichikai, kondicionális és technikai feltételeket egységben kell értelmeznünk.

* In: Torgersen, P. E. – Weinstock, I. T.: A vezetés integrált felfogásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979. 30. o.

- A taktikai cselekvés fázisait Mahlo a következőkben határozza meg:
- a situáció észlelése (percepció) eredménye a helyzetfelismerés,
 - a taktikai feladat „gondolati” megoldása, eredménye a döntés,
 - a megoldás motoros része, eredménye a látható mozgás.

A taktikai cselekvés hipotetikus „black box” modellje azokra a bonyolult kapcsolatokra és összefüggésekre utal, amelyek a versenyzőkben a több alternatívás versenyhelyzetekben játszódhatnak le, a döntések és célszerű kezdeményező, illetve válaszcselekvések létrehozása közben (37. ábra).

37. ábra. A taktikai cselekvés hipotetikus „black box” modellje

A modell nem lehet teljes. Nem tudja magába foglalni az összes történést, amely az ingerek felvételétől, a motoros reakciók megindításáig lejátsszódik. A modellben is – épügy, mint egész gondolatmenetünkben – a központi helyen a döntés áll. A felvett információ és tárolt információk szintetizálója és értelmezője a percepció központ. A tárolt információk, a rövid és hosszú ideig elraktározott szenzoros és motoros emléknymok cselekvést befolyásoló szerepre utalnak, míg a diffúz aktivációs rendszer a cselekvésben szerepet játszó energetikai, fiziológiai, érzelmiai tényezőkre hívja fel a figyelmet. Az egész folyamat megértését teszi könnyebbé Mahlo taktikai cselekvésről kialakított véleménye: „Kiber-netikai szempontból a taktikai cselekvést végző versenyző célkereső rendszer, amely nemcsak keresi a lehetséges megoldások közül a legmegfelelőbbet, hanem a taktikai feladat megoldása közben a visszajelentések révén maga is tökéletesedik.” A modell törekszik arra, hogy érzékeltesse a tökéletesedés alapját adó visszajelentő, korrekciót lehetővé tevő propriocepció és exterocepció folyamatokat.

A taktikai cselekvések a versenyző és környezetének vonatkozási rendszerét figyelem-be véve kezdeményező és válasz jellegű cselekvések. Ennek értelmében a versenyzőnek folyamatosan el kell döntenie, hogy az adott lehetőségek, megoldási variációk közül szá-mára (csapat számára) melyik a legelőnyösebb.